

AVRASYA MI YOKSA AVRUSYA MI?

Ekber KANDEMİR*

“Avrasya” her zaman için üzerinde tartışılan ve ortak bir tanımı yapılamayan bir bölge, kelime olarak baktığımızda Avrupa ve Asya'nın birleşiminden oluşan bir kavram. Türkiye için çok farklı sınırları ifade eden Avrasya kavramı, Rusya için de tamamen farklı bir coğrafyayı ifade etmektedir. Yani ülkeler kendi etki alanlarına göre bunu tanımlamaktadırlar. Bu bölgenin tanımını ilk olarak İngiliz coğrafyacı J.Mackinder'in (*Heartland*) kalpgah teorisinde görüyoruz. Alman ve Rusların çekişme alanını tanımlayan İngiliz coğrafyacı, bölgenin önemini de bölgeye hakim olanın dünyaya hakim olacağı düşüncesiyle ortaya koyuyor.

Günümüzde, *heartland* teorisinin kapsadığı alanları içeren bir Avrasya tanım yapan ve Avrasyacılık fikrini daima benimseyen Rus devlet adamı Vlademir Putin, seçimlere sayılı günler kala İzvestiya gazetesine yazdığı makale ile aslında yeni dönemde nasıl bir dış politika izleyeceğinin de sinyallerini vermişti. Geçtiğimiz Mart ayında yapılan seçimlerle Rusya'da yeniden başkan seçilen V. Putin, Ekim 2011'de ele aldığı yazıda, 1 Ocak 2015 tarihinde Avrasya Birliği'nin resmen kurulmasını teklif ediyor ve bölge devletlerinin de desteğini alarak başta tüm ülkelerin tamamen bağımsızlıklarının korunduğu, buna paralel olarak zamanla serbest dolaşım, ekonomik işbirliği ve sonuçta siyasi birlik şeklinde gelişecek bir süreci işaret ediyordu. Aslında bu Putin'in Avrasya Birliği için ilk girişimi değil, o gizli serviste (KGB) çalıştığı yıllarda en yakın arkadaşlarına Avrasya Partisini kurdurmuş ve 2001 yılından bu yana da başında akıl hocası olarak adlandırılan Aleksandr Dugin'in bulunduğu Avrasya hareketini de desteklemektedir. Her ne kadar birçok Rus için kulağa çok hoş gelse de bu birlik fikri, aslında Rusya liderliğinde bir Avrasya birliğini oluşturmak pekte kolay gözüküyor. Bu birlik fikrinin neden zor olduğunu ise şu başlıklar altında inceleyebiliriz.

Bölgedeki anlaşmazlıklar

Öncelikle bölge ülkelerinden birçoğu, büyük sorunlarla uğraşiyor. SSCB'nin dağılmasından sonra bağımsızlıklarını ilan eden ülkelere bazıları çok ciddi ekonomik problemler yaşarken, bazıları ise her ne kadar ekonomik problemleri aşmış gibi gözükse de demokrasi yönünden sınıfta kalıyor. Bunların dışında SSCB'nin yıkılmasının ardından, onun yerine kurulan ve giderek güçlenen Rusya'nın etkisi altında kalmaktan korkan bölge ülkeleri her zaman Moskova ile ilişkilerini seviyeli tutmayı da tercih ediyor. Bölgedeki bir başka önemli sorunda Kafkaslarda ki gerilim ve anlaşmazlıklar. Ermenistan ile Azerbaycan arasında Karabağ gibi bir sorun dururken, Rusya ve Gürcistan arasında özerk bölgelerden dolayı bir anlaşmazlık mevcutken bölgede istikrarın sağlanması zor gibi gözüküyor. Rusya'nın sorun yaşadığı bir başka komşusu da Ukrayna. Rusya'nın, doğal gaz kriziyle başlayan ve daha sonra ilişkilerin tamamen kopma noktasına gelen Kiev yönetimini Avrasya birliği fikrine dahil etmesi de pek mümkün gözüküyor. Ukrayna bu süreçte Avrupa Birliğini daha öncelikli hedefleri arasında tanımlıyor. Hazar'ın statüsünden dolayı da Türkmenistan ve Azerbaycan'la anlaşmazlıklar yaşayan Rusya bu meselede de sadece Kazakistan'ı ikna etmiş gibi gözüküyor.

* İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Üçüncü Sınıf Lisans Öğrencisi

Putin'in Avrasya birliği fikrine Kazakistan ile birlikte sadece Beyaz Rusya'nın destek vermesi sürecin pekte mümkün olmadığının da bir başka önemli göstergesi.

Rusya'nın SSCB'nin varisi olabileceği korkusu

Bölge ülkelerinin en büyük korkularından olan ve Avrasya birliği fikrine mesafeli durmalarını sağlayan bir başka neden de böyle bir oluşumda yapının bir birlikten çıkıp Rusya'nın hegemonyasında bir yapıya dönmesi. Putin her ne kadar böyle bir düşüncelerinin olmadığını söylese de çoğu zaman düşünceler pratikte farklı olabiliyor. Zaten uzmanların görüşleri de bu yönde, Uzmanlar göre Moskova bu birlik fikri ile uzun zamandır 'yakın çevre' politikasına tehdit olarak değerlendirdiği Batı girişimlerinin de önüne geçmeyi planlıyor. Batının da bu sebepten dolayı dikkatle izlediği Avrasya birliği sürecine de gerektiğinde müdahil olabileceği gözüküyor.

Doğu toplumlarında örgüt kurma ve örgütü devam ettirme yeteneğinin oluşmaması

Her ne kadar Putin "Avrasya Birliği" için Avrupa Birliği gibi bir örgütü model olarak aldığını açıklasa da bu pek mümkün gözüküyor. Birincisi bölge ülkeleri Avrupa da yer alan ülkeler kadar şeffaf bir yapıya sahip değil. İkinci olarak ise ülkelerde bulunan kurumların yapıları tamamen bilinmediği durumda, kolektif bir ortaklık oluşturulması pek mümkün olmayacaktır. Bunların dışında bu tür örgütlenmelerde her ne kadar etnik farklılıkların aşılabilirdiği gözükse de, doğu toplumlarında dini farklılıkların aşılması çok ta kolay olmayacaktır. Bir başka önemli konuda doğu toplumlarının örgütlenme de pekta başarılı olamamasıdır. Buna Karadeniz Ekonomik ve İşbirliği Örgütü, Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) olarak adlandırılan ve Rus NATO'su olarak da bilinen birçok yapılanmayı örnek gösterebiliriz.

Sonuç olarak Putin'in yıllardır üzerinde çalıştığı Avrasya birliği fikrinin bu toplu durum içerisinde gerçekleşmesi, pek mümkün gözüküyor. Buna ek olarak her ne kadar günümüzde, bölgede pek etkili olmasa da Türkiye'nin de rolünü unutmamak gerek. Türkiye böyle bir yapılanmada nerede yer alacak ve böyle bir projeye destek verecek mi? Bu soruların cevabını alabilmek Türk dış politikasının Orta Asya'da ki kardeşlerini de "önemli meseleler" çerçevesinde ele almaya başlamasıyla mümkün olacaktır. Yoksa kurulacak olan Avrasya Birliğinin Avrasya olması içten bile değil...

"Kim Doğu Avrupa'ya ve Orta Asya'ya hükmederse Kalpgah'a hakim olur, kim Kalpgah'a

hakim olursa dünya adasına hükmeder, kim dünya adasına hükmederse dünyaya hakim olur."

HALFORD JOHN MACKINDER